

דף ג'

דף ג'

א) בבא דרישא פטור ומותר. והק' בתוס' דלמה מותר הא יש איסור של לפני עור, ואפילו מיירי שהי' יכול ליטלו בלעדו דלא עבר משום לפני עור מ"מ מדרבנן מחוייב להפרישו מאיסור, וכן כתב הרא"ש דמדרבנן מחוייב להפרישו מק"ו מקטן אוכל נבילות. וע' בשעה"צ סי' שמ"ז סק"ח שהעיר דהא מחוייב למחות בידו מן התורה ולמה כתבו דאסור רק מדרבנן, וכה"ק המהר"ץ חיות כאן, ע"ש. ותי' השעה"צ דכאן מיירי באופן שאינו יכול למנעו מליטול דבכה"ג ליכא אלא איסור דרבנן, ע"ש.

ותי' התוס' דמיירי בגוי ואף דהוי להדיא ע"מ להוציא מ"מ מותר כשהחפץ הוי של הגוי, וברא"ש חולק ואוסר אף כשהחפץ של גוי (וכן נפסק בטוש"ע סי' שכ"ה סעי' א'). ושאר הראשונים תי' כהתו"י דבאמת אסור הוא מצד לפני עור ורק לגבי שבת הוי פטור ומותר. ועיין ברעק"א שביאר למאי נפק"מ דלגבי שבת הוי מותר (מכיון שבלא"ה אסור משום לפני"ע) דקיימ"ל מומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה אבל מומר לשבת הוי מומר לכל התורה כולה (אף באיסור דרבנן לכמה פוסקים) ושחיטתו אסורה ויינו יין נסך וכו' וקמ"ל

דף ג'

דעיקר מלאכת הוצאה הוא ההוצאה והכנסה מרשות לרשות ושהעקירה והנחה אינם מגוף המלאכה אלא תנאי בעלמא, ולכן הו"א שיתחייב אף שחבירו עשה ההנחה כיון שעכ"פ הוא עשה כל גוף המלאכה, עע"ש.

(ולכא' מדברי התוס' כאן דהו"א שיתחייב השני שעשה ההנחה וגמר המלאכה אף באופן שהראשון עשה ההוצאה, משמע דסובר דהנחה אינו רק תנאי אלא חלק מגוף המלאכה, וצ"ע ממשמעות קושיית התוס' בד"ה פטורי וכדביארנו לעיל אות ב' משמע דסובר דהנחה רק תנאי, ואולי דתוס' סובר דאף שהנחה תנאי, ס"ד שיתחייב הגומר, וע'.)

ד) בעשותה כו' שנים שעשאוה פטורין. ובנידון אם יש בזה איסור מה"ת או מדרבנן ע' לעיל במשנה אות ב' מש"כ בזה.

ה) תד"ה שניהם פטורים. אינו קאי אמתני' כו' אלא קאי אמאי דקאמר פטורי דאתי בהו לידי חיוב חטאת. והאחרונים הקשו דלמה באמת תולה הקושייא על התרצן ולא על המשנה. וע' במהרש"א ומהרי"ט (הו"ד בפנ"י) דעל המשנה יש לדחות דשניהם פטורים היינו על אותם שעשו עקירה ולא אותם שעשו ההנחה, וע"ע בפנ"י. והרעק"א תי' דבהמשנה י"ל דבפשט בעה"ב ידו לחוץ ונטל העני מתוכו, י"ל דהעני פטור דידו של בעה"ב נחה והרגיעה מעט כדי שיטול העני ממנו ולכן י"ל דהעני פטור דהוי כבר כמונח - והא דבעה"ב אינו חייב זהו משום דאגד יד שמי' אגד וכמש"כ תוס' בסמוך, (ורק בהרישא דפשט לחוץ ונתנו ליד העני דלא

דפטור ומותר דאינו חילול שבת ולא הוי מומר לכה"ת.

ב) פטורי דאתי לידי חיוב חטאת. רש"י פי' דאיירי בעקירות, ותוס' הק' דעקירות בלא הוצאה אינו אלא טלטול בעלמא, ולכן פי' דמיירי בהמכניס או המוציא "שלא עשה כל המלאכה שחיסר ממנה מעט או עקירה או הנחה". וע' בתוצא"ח סי' ז' - ד' שביאר פלוגתתם ע"פ החקירה (וכן חקרו האפיקי ים ח"ב סי' ד' ענף ח' והדב"מ) אם איסור הוצאה הוא ההוצאה לרה"ר ועקירה והנחה הוי תנאי האיסור, או האיסור הוא העקירה מרה"י וההנחה לרה"ר. ולפי"ז יש לפרש דרש"י סובר דאיסור הוא העקירה וההנחה, ולכן עקירה אינו רק טלטול בעלמא, וגם אין נפק"מ אם המניח עשה את ההוצאה, אבל תוס' סובר דהאיסור הוא ההוצאה עצמו, ולכן רק המוציא עצמו מיקרי אתי לידי חיוב חטאת. וע"ע בר"ן שפירש בשם אחרים שפירשו שלא כרש"י ותוס' דרק הנחות קא חשבי, ע"ש.

ג) שניהם פטורים והא איתעבידא מלאכה מביניהו. ופי' בתוס' דלא פריך שיתחייב הראשון אלא אשני פריך שיתחייב לפי שעל ידו נגמרה המלאכה. אולם ע' בתוס' לקמן צג. בד"ה חד שפירש באו"א דה"א אהכנסה והוצאה הוא דקפיד רחמנא ולחייב אפי' בלא הנחה, ומבואר בתוס' שהי' הו"א שיתחייב הראשון כשעשה הוצאה אף שלא עשה הנחה, ושלא כתוס' כאן (וכן העיר בגליון מהרש"א שם). ובביאור דברי התוס' ע' באפיקי ים הנ"ל (ח"ב סי' ד' ענף ח') דתוס' שם סובר

דף ג'

כמה פי' בראשונים. (1) התוס' פי' דידו לא נייה משום דבתר גופו גרירא, ולקמן צב. בד"ה התם פי' יותר דאגד יד שמי' אגד. (2) ורש"י פי' כפשוטו דידו לא נייה, והתוס' הבינו ברש"י שאין חילוק אם היד ברשות אחר מהגוף או ברשות אחר (ולכן הק' תוס' מהמשנה, ע"ש) אבל הרשב"א פי' כוונת רש"י כתוס' דרק אינו נחשב מונח כשהגוף ברשות אחר, ע"ש. (3) והרא"ש משמע שמפרש דלא חשיב מעשה עקירה כשפושט ידו בלי עקירת גופו (וכתב הקרב"נ דלפי"ז אפי' הניח על הארץ פטור דלא עשה עקירה) ויל"פ דזה נמי דעת רש"י (וכ"כ הראש יוסף). (והנה, ע' לעיל ב. במשנה שפירש "או שנטל מתוכה והוציא והניח ברה"ר", ותמוה מה צריך לזה למסקנת הגמ' דהנחת הגוף כהנחת חפץ, וע' ברעק"א די"ל דרש"י מפרש להה"א דעקירת והנחת הגוף לא הוי כעקירת והנחת חפץ, אבל בהרע"ב שפי' כן צ"ע. ולכא' לפי"ד הרא"ש כאן א"ש דכמו דבעקירת היד בלי הגוף לא נחשב מעשה עקירה, כמו"כ לא נחשב למעשה הנחה, וכיון דבהמשנה אינו אלא הנחת יד הוצרך לרש"י לפרש שהניח בארץ, וכ"כ השפת אמת).

ח) תד"ה עקירת גופו. נראה לר"י דהכי נמי מצי למיבעי לענין הנחה וכו'. וע' בתוס' ישנים בשם הרשב"א דהנחה פשיטא ל"י דהוי הנחה וכמו לקמן דאמרינן דדוקא עקירה צריך מקום ד' על ד' ולא הנחה. וי"ל דתוס' סובר שאינו דמיון להא דמחלק הגמ' בין עקירה להנחה בנוגע למקום דע"ד, דהתוס' פי' לקמן ד: (בד"ה ודלמא) דהא דמחלקינן בין עקירה להנחה

הרגיע ידו דבעה"ב חייב דלא נח בינתיים), אבל לבתר דמשני "פטורי דאתי לידי חיוב חטאת", משמע דאם הבעה"ב עצמו הי' גומר המעשה הי' חייב אף שהרגיע ידו, וע"כ דאגד יד עושה שאינו נחשב כמונח, ולכן שפיר פריך הגמ' קושייתו.

ו) עקירת גופו כעקירת חפץ ממקומו דמי ומיחייב או דלמא לא. בפשוטו יל"פ ספק הגמ' אי מקום החפץ הוא הקרקע שהאדם עומד עליו, או אם מקום החפץ הוא האדם שהחפץ מונח עליו ולכן כאשר האדם עקר ממקומו עדיין החפץ במקומו הראשון דהיינו על האדם (ע' חזון יחזקאל). אלא דצ"ע ללמוד כן דא"כ נפשטי' מן המשנה מדמחייב בעני שעקר מידו של בעה"ב ומבואר דחפץ בידו של בעה"ב נחשב כמונח, וע' במהרש"א שכתב (בתד"ה עקירת גופו) דזה הי' פשוט להגמ' דחפץ המונח על גוף המונח נחשב שהחפץ מונח (על הארץ) וכל בעיית הגמ' בגוף ההולך עם החפץ, ע"ש. ובביאור צד הגמ' דלא הוי עקירה, ע' ברעק"א (ריש ע"ב בתו"ד) דהאיבעיא כו' מצד עקירת גופו דאפשר דלא חייב עלה כיון שאינו עוקר חפץ ממקומו ונשאר במקומו הראשון". ולכא' כוונתו דחסר בחשיבות עקירה והנחה כיון שנשאר במקומו הראשון. אבל החזו"א ביאר קצת באו"א דעקירת גופו אינו חשיב למעשה הוצאה על החפץ, אלא נחשב למעשה הילוך, וגורם החפץ שיבוא, ע"ש. וע"ע בזכרון שמואל חלק המכתבים עמוד תצ"ח.

ז) א"ל חייב ואינו דומה לידו, מאי טעמא גופו נייה ידו לא נייה. ויש בזה

דף ג'

פטור לרה"י. וע"ע בפרמ"ג סי' שמ"ח במ"ז סוסק"א.

י) כאן למטה מעשרה כאן למעלה מעשרה. ופירש"י דלמעלה מי' לא קנסוה דלאו איסורא עביד, וכן הוא שיטת התוס' דלמעלה מי' ליכא איסורא. והק' בתוס' דא"כ לכתחילה נמי מותר, ותי' דקמ"ל דאפי' הוציאה מתחילה למטה מי' מותר להחזירה למעלה מי', (ומרש"י משמע דסובר דרק כשמתחילה הוציאה למעלה מי' דלא עשה איסור הוא דלא קנסוה להחזיר, ושלא כתוס' והרשב"א בפ"א א' דבכל אופן מותר להחזיר למעלה מי') וכ"כ הרשב"א בפ"א ראשון. וע"ש ברשב"א שהק' דלמה ליכא בזה איסור אחלופי וכלקמן ח: דאסור להוציא מרה"י למקום פטור ושוב מהמקום פטור לרה"ר, ותי' דבכרמלית מותר, א"נ דוקא בכרמלית דיד שאינו כרמלית גמור. ובהרשב"א מבואר דיסוד ההיתר כאן דמתחילה נח במקום פטור אבל אסור להוציא מכרמלית לרה"י דרך מקום פטור, אולם הבית מאיר סי' שנ"ה כתב דמבואר מתוס' כאן דמותר להוציא מכרמלית לרה"י דרך מקום פטור, וע' בביהגר"א שם סק"ג שכתב לדייק מתוס' להיפך דאסור לטלטל מכרמלית לרה"י דרך מקום פטור ולכן איכא חידוש כאן דביד מותר, ומשמע מהביהגר"א דמ"מ ביד מותר אף שלא עשה הנחה במקום פטור, אבל מהרשב"א מבואר דרק משום דמתחילה נח במקום פטור.

אבל הרשב"א מסיק שלא כרש"י ותוס' וסובר דאסור להוציא לכתחילה למעלה

משום דילפינן מקום דע"ד מאל יוציא איש ממקומו והתם כתיב עקירה ולא הנחה או משום דכך הי' במשכן ע"ש, וא"כ אין מבואר מזה דעקירה צריך להיות חשובה יותר (ברכ"א) (אלא דמ"מ צ"ב דאם אין מקום לחלק בין עקירה להנחה נילף הנחה מעקירה, וע'). ובדעת רש"י בזה ע' בנמוקי הגר"ב והגהות מים חיים.

ט) בעי אביי ידו של אדם מהו שתעשה כרמלית וכו'. והק' הרשב"א דתפשוט דאסור להחזירה ממשנתינו דקתני דפטור אבל אסור, ותי' הרשב"א דבהמשנה איתעביד מלאכה מבינייהו. ומשמע בהרשב"א דיש איסור דרבנן בעקירה או בהנחה לחודי' דוקא אם נעשו בין העקירה והנחה אלא שנעשה ע"י שנים, אבל עם נעשה ע"י אחד רק עקירה או הנחה מותר. אולם, ע' ברש"י בסמוך בד"ה מבעוד יום שכתב באופן דעשה עקירה מערב שבת שיש איסור דרבנן לעשות הנחה בשבת, (וכ"מ בגמ' ממש"כ דמבעו"י קנסינן לי' וכמו שביאר הרא"ש (בסמוך אות י"א) דקנסוה רבנן לפי שלא החזיר קודם חשיכה, ומבואר דיש חיוב להחזיר קודם כדי שלא יעשה הנחה משחשיכה), וכ"כ המשנ"ב סי' שמ"ז סק"ד דה"ה אם עשה אדם אחד רק עקירה או הנחה לבד אסור מדרבנן (וכתב השעה"צ סק"ה דכן מוכח בסוגיין), וא"כ צ"ע קושיית הרשב"א דתיפוק לי' בסוגיין שיהא אסור מדרבנן שעושה הנחה בשבת. וע' בראש יוסף (בד"ה עוד רגע אדבר) שכתב ליישב בזה דאילו אין היד כרמלית אלא מקום פטור א"כ לא הי' איסור לעשות הנחה ממקום

דף ג'

בסמוך אות י"ד דכן שיטת הרא"ש (והרשב"א), אבל לשי' רש"י בסוף העמוד (והרמב"ם ע' בסמוך) דהגמ' מסיק דלא דמי לרב ביבי יש להסתפק אם כוונת הגמ' לקנוס במזיד אפי' מבעוד יום או רק משתחשך, וע' בר"ן שהביא בשם רש"י דבמזיד קנסינן אפי' מבעוד יום, וכן מביא הביאור הלכה סי' שמ"ח (בד"ה וי"א) מהרשב"א בעבוה"ק, וע' בביאור הלכה דהם סוברים דבתחילת הסוגיא איירי רק לענין שוגג אבל במזיד אפי' מבעוד יום אסור. אולם שיטת המאירי שלא כזה וז"ל "אין מזיד שמבעוד יום חמור משגגת שבת", ע"ש בביאור הלכה.

י"ד) ואיבעית אימא לעולם לא קנסו ולא קשיא כאן לאותה חצר כאל לחצר אחרת. ופי' הרי"ף והרא"ש וש"ר דזה המשך גמ' הקודם אידי ואידי בשוגג, ולעולם במזיד אסור גם באותה חצר. ודעת הרא"ש (בהרי"ף) והרשב"א דזה דוקא מבעוד יום אבל משחשיכה לא קנסו דקיי"ל כרב אידי. אולם שיטת הרמב"ם דאפי' משחשיכה אסור וביארו הר"ן דסובר כסברת רש"י (סוף העמוד) דלא דמי לרב ביבי, דשם ע"כ יתחייב מיתת ב"ד אם לא נתירהו לרדות, ומשא"כ כאן.

מי' דחיישינן דלמא משתלי ושודי להו, וכל דאי שרית למעלה מעשרה אתי לאפוקי למטה מעשרה, ומביא עוד פשט מרבנו הרב נ"י דלכתחילה אסור דדמיא למוציא משא למעלה מעשרה, ע"ש.

י"א) אדרבה איפכא מסתברא מבעוד יום דאי שדי לי' לא אתי לידי חיוב חטאת ליקנסוה רבנן. וצ"ע מה מקום לקנוס כשהוציא מבעוד יום. וע' ברא"ש סו"ס ג' ובתורה"ש (בד"ה מי קנסוה) שפי' דקנסוה רבנן לפי שלא החזירה קודם חשיכה. וע"ע בזכר יצחק סי' ס"ה שפי' דמיירי שהוציא ידו מבעוד יום בזמן תוס' שבת דליכא חיוב חטאת אלא עשה, ע"ש.

י"ב) משחשיכה דאי שדי להו אתי לידי חיוב חטאת. הנה שיטת רש"י בערובין צט. דהטעם דליכא איסור דאורייתא לעמוד ברשות היחיד ולשתות מים מרה"ר ולהיפך, דכיון דהמים נחים בתוך פיו שהוא מקום פטור ואח"כ תוזרים ונבלעים ליכא איסור מה"ת. והק' התוס' שם מסוגיין דלמה כתב הגמ' דאתי לידי חיוב חטאת כששדי להו הא כבר נחו בידו שהוא מקום פטור. ותי' התוס' דשאני הכא שהכלי נח מאליו לא חשוב הנחה במקום פטור ושאינה"נ אם יעבירונו לידו האחרת ויניחנו ברה"ר דפטור מחטאת. ועע"ש בתוס' עוד מהלך למה בשותה ליכא איסור מה"ת (והובא לקמן סוף יא.).

י"ג) כאן בשוגג כאן במזיד. ופי' בתוס' דבשוגג לא קנסוה מבעוד יום אבל במזיד קנסינן אפי' מבעוד יום, דס"ל לתוס' דאילו משתחשך יהא מותר דקיי"ל כרב אידי (ע' י"ג)